

Russar stúra fyri gongdini

Ein kann siga, at samstundis sum hernaðarlig skerjing verður í Europa, fer tann relatíva tungan á vágskálini, sum herflotin umboðar, at gerast størri. Siga vit, at Wien-samráðingarnar enda við líka stórar minking ella javnvág av jørð- og lufthermegini, og um Vestan-herflotin samstundis heldur verandi yvirluta yvir sovjetiska herflotanum, veksur í roynd og veru hesin sovjetisk undirlut. Tá verða Vestan-herflotarnir týðningarmiklari. Legg til merkis, at tá Sovjet tosar um vápnaavmarkingar og vápnaeftirlit, tosa teir altíð um avmarkingar á havinum. Orsök in er sjálvandi tann, at teir stúra veruliga fyri gongdini. Hetta kom fram í roðuni, sum Gorbachev helt í Murmansk í desember 1987. Her appelleraði hann til norðnu kenslurnar við at tosa um kjarnorkuvápnari øki. Aftur fyri kjarnorkuvápnari øki í Norðurlondum lovaði hann at leggja Gosplan-kavbátar. Talan var kortini um kavbátar, sum vóru til og onga nyttu frammanundan. Viðvíkjandi herflotanum er áhugavert, at russar vátta úttan himpr, at herskipini hjá teimum hava kjarnorkuvápn um borð. Amerikanar og NATO-herskip vilja hvørki vátta ella avsanna tilíkt. Tað er greitt, at russar vildu fegnir havt Eystursjógvin sum kjarnorkuvápnarítt øki. Eg vænti sjálvur, at vit fara at siggja okkurt slag av herflotaavmarkingum, og at Vesturheimurin verður tvingaður undir onkrar neyðsemjur á havinum, tí politiska trygð er ovurstórt í lotuni.

Herflotarnir mugu skerjast

Vit spurdu James McCoy, um ikki ein av grundgevingunum hjá NATO at ganga imóti avmarkingum av herflotanum júst er tann, at teir eru bangnir fyri at russar harvið lættari kunnu kvetta livlinjuna hjá NATO um Atlantshavið av. — Hetta er púra beint. Men nokur argument eru imóti hesum. NATO sigur, at vit mugu venja, har vit skulu berjast. Vit mugu venja undir realistiskum umstøðum í norska havinum og aðrastaðni, um vit skulu kunna fremja okkara leiklut í kriggi. Vit venja imóti áløpi á konvoyir, tí hetta er nakað Sovjet kann gera. Vit rokna við, at tilíkt áløp eru ovarlaga á teirra prioritetlista. Konvoyir, sum sigla yvir Atlantshavið, fara úr vestri og suðureftir. Hetta merkir, at sovjetisk skip mugu sigla fleiri túsund mil ígjøgnum figgindalig øki fyri at rokka tær. Sovjet hevur í lotuni stívlaga 100 kavbátar í norðurlotanum, av teimum eru 80 kjarnorkuvápnakavbátar. Nógvir eru gamlir og útgærdin vánalig. Russar siga, at kavbátarnir eru fyri verjuna, men vit siga, at hetta er partur av áløpsmegini. Bæði eru røtt. Um Gorbachev sigur í morgin, at teir fara at høgga upp 100 kavbátar, hvat vildi hent? Sannleikin er tann, at hann hevur uml. 100 kavbátar har norðuri, sum eru óbrúkligir. Ovastar í sovjetiska herflotanum hava klagað um, at trygdarvenjingin er ring, úrslitini av hesum hava vit sæð í kavbátavanlukkunum í Ishavinum herfyri. Spurningurin er, um hesin floti veruliga er ein hótan

mótvegis skipaferðsluni um Atlantshavið. Vit halda fyri, at møguleikin er har. Fyri tann skuld nýtist okkum ikki at vera imóti skerjing av NATO-flotanum. Hon fer úttan iva at verða framd og er í roynd og veru longu byrjað bæði hjá okkum í Onglandi og í Amerika, men eisini í Fraklandi. Orsøkinar til hesar skerjingar eru figgarligar.

— Men heldur tú, at útbýggingin av sovjetiska norðurlotanum er ein hótan móti hernaðarjavnvágini?

— Vit hava eingi ítøkilig progð fyri eini útbýgging har uppi. Tað er óking í góðsku, ikki í nøgd. Tað eru nógvar gomul skip har uppi. Tað, sum er mest áhugavert at vita, er hvat nýggju skipini kunnu og skulu brúkast til. Hetta er ógvuliga ringt at finna út av, men eg haldi, at bæði venjingin og virksemd er á einum lágu stadi.

Góðar ætlanir — men Vesturheimurin eigur at vera varin

— Hvát heldur tú um ætlanir og uppskot Gorbachev um vápnaavmarkingar og vápnaeftirlit?

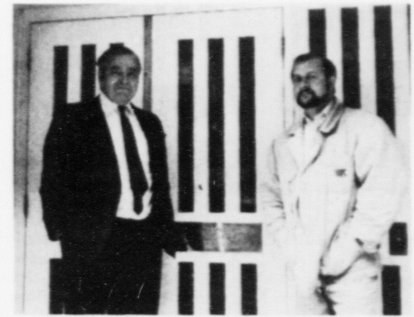
— Hetta eru góðar ætlanir. Teir gera tó nakað, sum ikki slepst undan. Teir mugu minka um kostnaðin av sovjetisku stríðsmegini. Men eg haldi eisini, at Gorbachev er púra heilugavert í hesum. Eg las bókina hjá honum, hon er keðilig, men eg haldi, at eg skilji hann. Eg vil kortini ávara imóti tí, tá fólk siga, at broytingargongdin ikki kann venda við. Hetta skilji eg ikki. Stalin var so sanniliga førur fyri at venda við. Hann visti væl, hvat hann skuldi gera. Eisini kinesarar. Vit hugdu at krav-

gongunum, mótmælunum og aktivitetunum í Peking í sjónvarpinum í fleiri mánaðir. Vit hildu, at nú var Kina við at verða partur av frælsa heiminum. Men tann 4. juni vórðu vit øll tikin av bóli. Eg sigi kortini ikki, at tað sama fer at henda í Sovjet, tí Sovjet gjørdi beint tað øvugta av tí, sum Kina gjørdi. Kinesarar liberaliseradu búskapin úttan at hava liberaliserad politikkinn fyrst. Sovjet er nógvar klókari og liberaliserar politikkinn fyrst, síðan búskapin. Búskapurin er kortini í sorli, og vit mugu minnast til, at møguleiki er fyri, at Gorbachev fer at miseydnast í ætlanum sínum, og at hann verður blakaður út. Ongin veit, hvat tað kann merkja hernaðarlaga, og Vesturheimurin ger tí rætt í at vera varin.

Óvissan innan NATO

— NATO-fólkini, vit hava tosað við, tykkast kenna seg sera ótrygg og mestsum ikki vita, hvat tey skulu gera, nú tá ið eitt russiskt tilbod um vápnaavmarkingar fyri og annað eftir verður lagt fram!

— Hetta er als ikki ringt at skilja. Eg var í herflotanum í 30 ár og læt mær fortelja, at min fremsta skylda var at ansa eftir sovjetisku hótanini. Eg byrjaði at læra hetta 17 ára gamal. Um ein foku-serar leingi á, hvussu umstøðurnar móguliga fara at verða, og øll tíðin og orkan fer til at kanna hetta og fyrireika svar, og hótanin síðani knappliga er burtur, so tekur tað langa tíð at laga seg til veruleikan. Um vit ikki kunnu byrja hvønn ein-

Jan Müller, blaðmaður á Sosialinum, saman við James McCoy úttanfyri stovnin fyri strategisk studir í London

Óheftur altjóða stovnur kannar stríðsmegina í heiminum

«The International Institute for Strategic Studies» varð stovnst seint í hálvtrýssunum, tá ið altjóðastøðan var nógvar spenari, enn hon er nú. Hugmyndin var tann, at tað skuldi vera ein fullkomiliga óheftur stovnur, eitt forum fyri kjak og upplýsingar um støðuna og javnvágin millum eystur og vestur. Síðani er stovnurin vaksin nógvar og eisini evnisøkini, hann fæst við. Tað grundleggjandi í virkseminum er, at stovnurin er óheftur.

Tað eru nógvar stovnar, sum kanna hernaðarlig mál í heiminum, men tað eru sera fáir stovnar av hesum stovnum, sum av røttum kunnu siga, at teir ikki fáa pengar ella stuðul frá stjórnini ella teimum politisku myndugleikunum. Og hetta vekur sjálvandi tann spurning, hvussu stovnurin fær peningin, hann skal arbeiða við. Svárið er, at hann hevur altjóða limskap, uml. 3000 einstaklingar og uml. 200 felagsskapir og stovnar eru limir. Hann gevur eisini út bókur og bløð, sum tí hvørki innihalda lýsingar ella myndir, bert »hard

facts» og analysur. Utgávurnar standa fyri 1/3 av inntøkunum, 1/3 kemur frá limunum og 1/3 frá ymiskum stovnum og felagsskapum, sumt sum gávar.

— Vit eru væl virðir av øllum og øll lúgva líka nógvar fyri okkum, sigur ein av oddamonnunum J. McCoy við føroyskar tíðindamenn.

— Eg hevði eina áhugaverda samrøðu við ein kinesara, sum er fyrstestjómaður fyri einum líknandi rannsóknarstovni í Kina. Hann hevur 700 fólk, sum arbeiða fyri hann, vit hava 35. Hann undraðist, tá hann fekk at vita, hvussu vit gjørdur bókur okkara. Eg segði, at tað var einfalt: vit lesa uml. 800 tíðarrit um arið fyri at fáa upplýsingar og senda eisini út fyri-spurningarlistar til ymiskar stjórnir. Í dag fingur vit fyrstu reaktiónina frá Sovjetsamveldinum. Tað var gott at fáa hetta tilfar, hóast har vóru ongar nýggjar upplýsingar. Tað hjálpti allikavæl. Hetta bendir á ta nýggju opnu støðuna hjá sovjet, sigur J. McCoy.

jan

Vónandi verður tað fríðurin og avvápnadurin, sum vinna í síðsta enda, sigur J. McCoy

